

KAMALA'S PAD

Dan Morain

Kamala's pad

Een Amerikaans leven

Vertaald uit het Amerikaans door Bep Fontijn en Frans Reusink



HOLLANDS DIEP

AMSTERDAM

2021

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling Literary Agency te Amsterdam

Oorspronkelijke titel: *Kamala's Way, An American Life*

Oorspronkelijk uitgegeven door: Simon & Schuster, 2021

© Dan Morain, 2021

© Vertaling uit het Amerikaans: Bep Fontijn en Frans Reusink, 2021

© Nederlandse uitgave: Hollands Diep, Amsterdam 2021

© Omslagfoto: Getty Images (voorplat) en Trunk Archive (achterplat)

Omslagontwerp: Simon & Schuster, New York

Omslagontwerp Nederlandse uitgave: Peter de Lange, Amsterdam

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 6098 2

ISBN 978 90 488 6099 9 (e-book)

NUR 681

www.hollandsdiep.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Hollands Diep is een imprint van Overamstel Uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.



Voor Claudia, mijn alles

Inhoud

1: Shyamala's dochter	9
2: Dat kleine meisje	21
3: Opleiding, apartheid en een slachtpartij	31
4: Proeven aan de politiek	42
5: Koers bepalen	56
6: Met vetgedrukte letters in de bladen	63
7: Koppensnellen – figuurlijk	70
8: Agent neergeschoten	80
9: Slim optreden tegen misdaad	87
10: Harris en Obama	93
11: De stormloop	97
12: Veranderingen in Californië	110
13: Procureur-generaal Harris	119
14: Relikwie	129
15: De huwelijksklokken luiden	137
16: De vervloekte foto's	148
17: Hypotheekcrisis	155
18: Fenomenale vrouwen	164
19: 'Gewoon zo'n ventje'	169
20: Vrouw met haast	175
21: Joe Biden steekt Harris de helpende hand toe	181
22: Kies je speerpunten met zorg	191
23: De eeuwige oorlog	197
24: 'Pak ze maar aan!'	206

25: 'Ik ben van plan om te strijden'	215
26: Op het nationale toneel	222
27: Het verzet	230
28: 'Ik ben hier degene die de vragen stelt'	242
29: 'Ja of nee'	248
30: Harris versus Kavanaugh	258
31: Een sterfgeval in de familie	269
32: 'Voor het volk'	276
33: De timing is cruciaal	283
34: Dansend in de regen	293
Dankbetuiging	303
Noten	307

Hoofdstuk 1

Shyamala's dochter

Als Kamala Harris haar plek in de geschiedenis aan iemand te danken heeft, dan is het wel aan de 26-jarige Indiase immigrante die in het najaar van 1964 van haar beviel in het Kaiser Hospital in Oakland, in de staat Californië. Misschien was het geen toeval dat haar geboorte twee weken voor de dag van de verkiezingen plaatsvond, en dat dit in Californië gebeurde. Het waren een jaar en een staat die de perfecte voedingsbodem bleken voor een meisje dat later bewees dat sociale vooruitgang en politiek bedrijven met de blote vuisten prima met elkaar konden samengaan.

Dat kleine meisje groeide op tot een stoere, gevatte, veeleisende, hardwerkende, slimme, gecompliceerde en multiculturele vrouw. Aan Kamala Harris gaat weinig voorbij en ze vergeet nog minder. Ze heeft trouwe medestanders, die al vanaf het begin deel uitmaken van haar politieke organisatie, en ze heeft mensen van zich vervreemd die voorheen als familie voor haar waren. Als de camera's niet draaien, heeft ze empathie getoond en is ze aardig geweest voor mensen die haar niet konden helpen, maar er zijn ook mensen geweest die haar goed kenden en vonden dat ze kil en berekenend was. Hoewel ze op het nationale podium acteert, deelt Harris maar weinig details over haar persoonlijke leven. Ze houdt van eten: ze vindt het leuk om te koken en om uit eten te gaan, in chique restaurants of buitenissige eethuisjes. De enige keer dat we samen hebben geluncht, koos ze een klein Caribisch familierestaurant

tegenover het parlamentsgebouw in Sacramento. Ze praatte over de gevarieerde kruiden en at langzaam, in tegenstelling tot mij, zoals ze opmerkte. Ze is vooral een moedersdochter. Mensen die nauw met haar samenwerken, vertellen dat er nauwelijks een week voorbijgaat of ze komt weer met een diepe wijsheid die afkomstig is van Shyamala Harris, die in 2009 overleed. De uitspraak die ze het vaakst herhaalt luidt: ‘Je bent misschien de eerste die veel dingen aanpakt, maar zorg ervoor dat je niet de laatste bent.’ Soms, tijdens belangrijke momenten in haar leven, pinkt ze een traantje weg als ze aan haar moeder denkt, en dan verlangt ze duidelijk naar de tijd dat ze nog aan haar zijde stond.

‘Mijn moeder, Shyamala Gopalan Harris,¹ was een natuurkracht en de belangrijkste inspiratiebron in mijn leven,’ schreef Harris in een bericht op Instagram waarin ze haar moeder herdacht ter ere van de Women’s History Month in 2020. ‘Ze leerde mijn zus Maya en mij hoe belangrijk het is om hard te werken en om te geloven in onze kracht om recht te zetten wat niet goed is.’

Shyamala Gopalan was 1 meter 54 lang. Ze was de oudste van vier kinderen van een hoge ambtenaar uit een gezin van ambitieuze mensen, in een land dat in 1947 onafhankelijk was geworden van Groot-Brittannië, negen jaar nadat ze was geboren. In 1958, toen ze negentien was, studeerde ze af in de huishoudkunde aan het Lady Irwin College in New Delhi. Met instemming van haar vader vertrok ze naar Berkeley, waar ze op zoek ging naar een betere en betekenisvollere opleiding. Ze ging voedingsleer en endocrinologie studeren, waarna ze promoveerde en in de decennia daarna veel erkenning kreeg voor haar onderzoek naar borstkanker. Haar werk werd meer dan honderdmaal geciteerd in andere wetenschappelijke artikelen en ze verdiende maar liefst 4,76 miljoen dollar aan subsidie voor haar werk.

‘Mijn moeder is opgegroeid in een gezin waar politiek activisme en maatschappelijke betrokkenheid vanzelfsprekend waren,’² schreef Kamala Harris in haar autobiografie *The Truths We Hold* (2019). Dat licht ze nader toe: ‘Van mijn beide grootouders erfde

mijn moeder een krachtig ontwikkeld politiek bewustzijn. Ze was zich bewust van de geschiedenis, ze was zich bewust van de strijd, ze was zich bewust van de ongelijkheid. Ze werd geboren met een gevoel voor rechtvaardigheid dat was ingeprent in haar ziel.’

In het najaar van 1962 bezocht Shyamala Gopalan een bijeenkomst van zwarte studenten. Een van de sprekers was een jonge student uit Jamaica, Donald Jasper Harris, die econoom wilde worden. In 1961 was hij vanuit Jamaica naar de Verenigde Staten geëmigreerd, ook voor een goede opleiding. Hij was nogal radicaal, of, zoals economen zouden zeggen, ‘heterodox’. Hij was geen aanhanger van een van de gangbare economische theorieën die toen populair waren op de Amerikaanse universiteiten. Donald Harris zei tegen *The New York Times* dat Gopalan, die een traditionele sari droeg, na zijn toespraak naar hem toe kwam en er ‘in de groep mannen en vrouwen qua verschijning ver bovenuit stak’.³ Ze maakte indruk op hem. Daarna spraken ze nog een paar keer met elkaar af en, zoals hij zei, ‘de rest van het verhaal is bekend’.

Gopalan en Harris trouwden in 1963, het jaar nadat Jamaica onafhankelijk was geworden van het Verenigd Koninkrijk. In hun huwelijksaankondiging in de *Kingston Gleaner* van 1 november 1963 staat vermeld dat ze beiden aan het promoveren waren. Kamala Devi werd geboren in 1964, haar zus Maya Lakshmi twee jaar daarna. Devi is in het hindoeïsme de moedergodin, Lakshmi is de lotusgodin van rijkdom, schoonheid en voorspoed. Shyamala zei in 2004 tegen een verslaggever van de *Los Angeles Times* dat ze haar dochters namen had gegeven die waren afgeleid van de Indiase mythologie, om zo hun culturele identiteit in stand te houden. Daarover zei ze: ‘Een cultuur die godinnen vereert, zal krachtige vrouwen voortbrengen.’⁴

Halverwege en eind jaren zestig waren beide ouders actief in de burgerrechtenbeweging. Harris vertelt dat ze door haar ouders in een wandelwagen werd meegenomen naar demonstraties, en volgens de familie verhalen was ze dan onrustig in haar wagen, waarop haar moeder vroeg wat ze wilde.

‘*Fee-dom!*’ zou ze daarop hebben geantwoord.

Net als veel andere academici doceerde Donald Harris in zijn beginjaren aan veel verschillende universiteiten: van Berkeley ging hij naar de University of Illinois in Urbana-Champaign, Northwestern University, de University of Wisconsin en daarna, in 1972, weer terug naar de Bay Area en Stanford. *The Stanford Daily*, een studentenkrant, karakteriseerde zijn economisch-filosofische opvattingen als marxistisch. Of dat nu klopte of niet: zijn ideeën waren in elk geval niet klassiek. Daardoor kwam zijn vaste aanstelling in gevaar. In 1974, toen zijn gashoogleraarschap ten einde liep, was een deel van de hoogleraren economie op Stanford niet bereid hem aan te bevelen voor een voltijdse functie. De Union for Radical Political Economics bemoeide zich namens Harris met de kwestie, die ook werd opgepikt door *The Stanford Daily*. Studenten begonnen een petitie die werd ondertekend door meer dan 250 mensen, waarin werd geëist dat de faculteit economie de marxistische economie ‘formeel zou erkennen’, drie faculteitsleden zou benoemen die zich zouden bezighouden met het onderwerp en Harris zouden aanbevelen voor een loopbaantraject dat zou uitmonden in een voltijdse functie. Donald Harris schreef dat hij ‘niet met alle geweld’ op Stanford wilde blijven.⁵ Toch werd hij uiteindelijk aangenomen, en zo werd hij de eerste zwarte econoom die op de economiefaculteit van Stanford een aanstelling kreeg. Hij bleef tot 1998 aan de universiteit verbonden, waarna hij stopte met doceren. Harris is nog steeds emeritus-hoogleraar.

Shyamala en Donald gingen in 1969 uit elkaar, toen Donald doceerde aan de University of Wisconsin. Kamala was toen vijf jaar oud, en Maya was drie. In januari 1972 werd de echtscheiding aangevraagd. Harris schreef in haar autobiografie dat ‘het huwelijk misschien had kunnen worden gered als ze iets ouder en emotioneel iets volwassener waren geweest.’⁶ Maar ze waren nog zo jong. Mijn vader was mijn moeders eerste vriendje.’

In een artikel uit 2018 klaagde Donald Harris dat er aan het nauwe contact met Kamala en Maya ‘een abrupt einde’ kwam na een

controversieel voogdijconflict.⁷ Hij veroordeelde de voogdijregeling vanwege de ‘onjuiste veronderstelling van de staat Californië dat vaders niet in staat zijn kinderen op te voeden (en zeker in het geval van deze vader, “*a neegroe from da eyelans*”); een ‘typische Yank’ veronderstelde dat het zomaar kon gebeuren dat zo’n vader ‘zijn kinderen als ontbijt zou oppeuzelen!’) Hij schreef: ‘Maar ik heb doorgezet en ben altijd van mijn kinderen blijven houden.’

In de uiteindelijke echtscheidingsbeschikking, daterend van 23 juli 1973, staat vermeld dat Shyamala de feitelijke voogdij over de kinderen kreeg, maar dat Donald het recht kreeg de kinderen om de week in het weekend te zien, en daarnaast twee maanden in de zomer. Hij schrijft dat hij zijn dochters meenam naar Jamaica om familieleden te ontmoeten en hun de wereld te laten zien die hij als kind had gekend: ‘Ik probeerde die boodschap op een zeer concrete manier door te geven, door hen geregeld mee te nemen naar Jamaica en hen het leven daar in al zijn rijkdom en met al zijn moeilijkheden te laten ervaren.’

‘Later,’ schreef Donald Harris, ‘toen ze volwassen genoeg waren, probeerde ik hun ook de tegenstrijdigheden in het economische en sociale leven in een “arm” land uit te leggen, zoals de schrijvende omstandigheid dat extreme armoede en uitzonderlijke rijkdom naast elkaar konden bestaan, terwijl ikzelf intensief samenwerkte met de regering van Jamaica om plannen en passende beleidsmaatregelen te ontwikkelen waarmee iets aan die omstandigheden kon worden veranderd.’

Hoezeer hij ook zijn best deed, de lessen die Harris’ moeder haar kinderen leerde leken meer indruk te maken. Overal in haar autobiografie komen verwijzingen naar haar moeder voor. Haar vader noemt ze op misschien tien pagina’s. ‘Mijn vader is een goeie vent, maar we zijn niet heel close,’ zei ze in 2003 tegen een interviewer.⁸

In haar officiële biografie op de website van de procureur-generaal van Californië noemt Harris zichzelf ‘de dochter van dr. Shyamala Gopalan, een Tamil-vrouw die borstkankerspecialist werd en vanuit

Chennai in India naar de Verenigde Staten emigreerde om te gaan studeren aan de UC Berkeley.⁹ In die biografie wordt haar vader niet genoemd.

In een artikel over zijn Jamaicaanse voorouders schrijft Donald Harris over een Hamilton in zijn familieverleden, hoewel de Hamilton in de familie Harris – Hamilton Brown – weinig overeenkomsten vertoonde met Alexander Hamilton, een van de Founding Fathers van Amerika, die voor afschaffing van de slavernij was. ‘Tijdens mijn leven gaan mijn wortels terug tot de grootmoeder van vaderskant, Miss Chrishy (geboren Christiana Brown, die afstamt van Hamilton Brown, die in de archieven is terug te vinden als plantage-eigenaar en slavenhouder, en als de stichter van Brown’s Town).’¹⁰ Hamilton Brown werd ongeveer in 1775 geboren in het graafschap Antrim, in Ierland. In zijn jonge jaren voer hij naar het Caribische eiland Jamaica. De eerste daad van hem die in de archieven is terug te vinden, vond plaats in 1803, toen hij zwarte mensen aan iemand verkocht. In de dertig jaar die volgden, gaf Hamilton Brown zich vol overgave over aan het brute systeem van de Jamaicaanse slavernij. Hij was een van de meest uitgesproken verdedigers van dat systeem en nam het op tegen de groeiende, door baptisten en methodisten geleide beweging tegen slavernij.

Voor witte mensen in zijn tijd en met zijn achtergrond was dit werk een gebruikelijke manier om fortuin te verwerven. ‘Het handelen in slaven was een beroep: voor witte mannen leidde het bezit van slaven tot materiële vooruitgang, onafhankelijkheid en meer vrijheid,’ schrijft Christer Petley, hoogleraar geschiedenis aan de University of Southampton, in zijn boek *Slaveholders in Jamaica*.¹¹

Hamilton Brown klom op in de Jamaicaanse maatschappij en veroverde een zetel in het House of Assembly, het wetgevende lichaam van het eiland. Hij was advocaat en stond te boek als tussenpersoon, gevolmachtigde, uitvoerder, bewaker, bedrijfsleider, ontvanger of bewindvoerder op meer dan vijftig plantages. Petley schrijft dat er op plantages in Jamaica vaak wel tweehonderd slaven werkten.

Witten bezaten uitgestrekte suiker-, piment- en koffieplantages, waar zwarten slavenarbeid verrichtten. De Jamaicaanse, door slaven geproduceerde suiker speelde een cruciale rol in de handel met Europa: 'Meer dan een derde deel van alle slavenschepen die handeldreven met Groot-Brittannië gingen hier voor anker,' schrijft Petley.¹² Op het hoogtepunt van de Jamaicaanse slaveneconomie werden er 354.000 zwarten als slaaf ingezet door acht- tot tienduizend witten.

'In Jamaica waren seksuele betrekkingen tussen witte mannen en tot slaaf gemaakte vrouwen gebruikelijk, en aangezien de juridische status van de ene op de volgende generatie via de vrouwelijke lijn verliep, werden de kinderen van tot slaaf gemaakte moeders in slavernij geboren, ongeacht de juridische status van hun vader,' schrijft Petley.¹³

Welke misdaden Hamilton Brown precies heeft gepleegd tegen de mensen die hij bijna 220 jaar geleden tot slaaf maakte, is niet meer te achterhalen. Of zijn DNA nog voortleeft, kan zonder genetische tests niet worden bepaald. Maar Petley schrijft dat het 'seksuele opportunisme van witte mannen een belangrijke aanwijzing was voor hun dwingende macht en hoge sociale status'.¹⁴

Naast al zijn andere bezigheden werd Hamilton Brown ook een van de toonaangevende leden van de militie. Begin jaren dertig van de negentiende eeuw, toen de slaven in opstand kwamen, werden hij en zijn militie ingezet om de opstand te onderdrukken. Toen hij en zijn soldaten op onderzoek uit gingen, ontdekten ze een aantal van de opstandelingen. Tien van hen werden opgehangen, dertien anderen kregen driehonderd zweepslagen.

'Brown deed zijn uiterste best de opstand te onderdrukken en was trots op zijn daden,' schrijft Petley.¹⁵

In 1833, na de slavenopstand, boog de Britse regering voor de abolitionisten en nam een wet aan waardoor de Jamaicaanse slaven in vrijheid werden gesteld. In de daaropvolgende jaren probeerde Hamilton Brown het tekort aan werkkrachten op de plantage op te vangen door arbeiders uit Ierland te importeren. In 1842 bood hij

zijn verontschuldigen aan dat hij niet meer rijkdom had verworven die hij kon nalaten aan de volgende generatie, en beklaagde hij zich over de financiële klap die hij had moeten incasseren ‘vanwege de aanzienlijke achteruitgang van de Jamaicaanse bezittingen’.¹⁶ Hij stierf in 1843.

Shyamala en Donald Harris woonden in Berkeley en Oakland toen de steden aan de East Bay het centrum vormden van de Free Speech Movement en van een groot aantal andere organisaties die zich inzetten voor politieke verandering. De beweging die een einde aan de oorlog in Vietnam eiste, de opkomst van de milieubeweging, groeperingen die rechtvaardigheid op rassengebied eisten, de beweging die opkwam voor de rechten van gevangenen en vele andere ontwikkelingen bepaalden de kolkende sfeer van verandering die zo kenmerkend was voor die tijd.

‘Ze werden verliefd op die typisch Amerikaanse manier: terwijl ze deelnamen aan een mars voor rechtvaardigheid in de burgerrechtenbeweging van de jaren zestig.¹⁷ In de straten van Oakland en Berkeley zag ik vanuit mijn positie in de kinderwagen hoe mensen betrokken raakten bij wat John Lewis de “gepaste onlusten” noemde,’ zei Harris op de Democratische Nationale Conventie, toen ze de nominatie van haar partij aanvaardde om de running mate van Joe Biden te worden.

Het waren heftige tijden en er stond heel wat op het spel. Geregeld werd de National Guard naar de campus van de UC Berkeley geroepen. Vanaf de grond en vanuit helikopters werden traangasgranaten afgeschoten. Tijdens een demonstratie in 1969, die ging over een stuk braakliggend terrein dat later het People’s Park werd genoemd, schoot de politie een ongewapende demonstrant dood.¹⁸ De Black Panther Party for Self-Defense ontstond in 1966 en werd opgericht door Huey Newton en Bobby Seale. De Panthers droegen openlijk wapens als ze toekeken terwijl de politie in Oakland mensen van kleur staande hield. Het baarde de autoriteiten zorgen dat jonge zwarte mannen legaal wapens konden dragen. In mei

1967, kort nadat Ronald Reagan gouverneur was geworden, gingen zo'n vijftig Panthers met baretten, donkere brillen en leren jasjes, én met ongeladen pistolen, onder leiding van Newton en Seale het parlamentsgebouw in Sacramento binnen. De kop van *The Sacramento Bee* luidde: GEWAPENDE BLACK PANTHERS BESTORMEN PARLEMENTSGEBOUW. De Panthers ondernamen hun actie om protest aan te tekenen tegen een wetsvoorstel dat het openlijk dragen van vuurwapens verbood. In het voorstel, dat was opgesteld door een Republikeins parlamentslid uit het welgestelde Oakland Hills, was onder meer een bepaling opgenomen waarin het dragen van vuurwapens in het parlamentsgebouw verboden werd. Het werd met een overweldigende meerderheid van zowel Republikeinen als Democraten aangenomen.

Met steun van de National Rifle Association werd de wet een dag nadat die was aangenomen door het parlement ondertekend door gouverneur Reagan. 'Er is geen reden waarom burgers vandaag de dag op straat zouden moeten rondlopen met geladen wapens,' zei hij.¹⁹ Het was een van de eerste vuurwapen beperkende maatregelen die in Californië getroffen werden. Er zouden er nog vele volgen, hoewel de NRA later probeerde die maatregelen tegen te houden – met weinig succes.

Ondanks de nieuwe wet was het in de straten van Oakland onrustig en gevaarlijk. In oktober 1967 werd Newton in de stad aangehouden. Er brak een vuurgevecht uit en agent John Frey werd doodgeschoten. Newton, die in zijn buik werd getroffen, werd aangeklaagd wegens moord. 'Free Huey' werd een belangrijke strijdkreet in die tijd. Newton werd veroordeeld wegens doodslag en kreeg een gevangenisstraf, maar de veroordeling werd nietig verklaard door een hof van beroep. Nadat de zaak driemaal geseponneerd was, besloot de openbaar aanklager van Alameda County de zaak niet meer in behandeling te nemen en toen mocht hij de straat weer op, al duurde dat niet lang. Hij werd aangeklaagd omdat hij een prostituee zou hebben vermoord en omdat hij een man, zijn vroegere kleermaker, met de kolf van een pistool had neergeslagen.

In de jaren zestig was Newton een charismatische figuur geweest, en toen hij in de gevangenis zat groeide hij uit tot een soort cult-held.²⁰ Maar Thomas Orloff, de plaatsvervangend openbaar aanklager van Alameda County, dacht daar anders over. Hij vervolgde Newton vanwege de moord op de prostituee en het neerslaan met een pistool van de kleermaker – ‘met beperkt succes’. Orloff, die later de openbaar aanklager van Alameda County werd, zei: ‘De Huey Newton zoals ik hem kende, was feitelijk een gangster.’²¹

Newton promoveerde aan de University of California in Santa Cruz, maar kwam voortijdig aan zijn einde toen hij in 1989 in West Oakland op straat werd doodgeschoten toen hij drugs kocht.²²

Shyamala Gopalan was getuige van de geboorte van een nieuwe cultuur in Amerika, maar ze zorgde er wel voor dat haar dochters meer te weten kwamen over hun Indiase achtergrond en reisde met hen de halve wereld over om hen te laten kennismaken met hun grootouders. Maar de Amerikaanse opvattingen over ras en genderongelijkheid begonnen langzaam maar zeker door te dringen. Ook begreep ze dat ‘ze twee zwarte dochters opvoedde’ en dat ze in Amerika als zwarten zouden worden beschouwd, schreef Harris in haar autobiografie.²³

Sommige van de lessen die Shyamala haar dochters leerde vonden plaats tijdens bijeenkomsten in Rainbow Sign, een zwart cultureel centrum in Berkeley. Tot de gasten die het centrum bezochten behoorden Shirley Chisholm, parlamentslid voor New York en de eerste zwarte presidentskandidate, Nina Simone, jazz-zangeres, muzikant en toonaangevende figuur in de burgerrechtenbeweging, en de dichteres Maya Angelou.

‘In deze #BlackHistoryMonth wil ik aandacht vragen voor mijn moeder en de mensen van Rainbow Sign, die ons leerden dat alles mogelijk was, bevrijd van wat eerder gebeurd was,’ luidde in 2020 de boodschap van Harris op de social media.²⁴

Maar voor Shyamala ging die les niet altijd op. Op de UC Berkeley had ze samengewerkt met een vriendin, dr. Mina Bissell, die zich

herinnerde dat Shyamala een promotie was beloofd die uiteindelijk naar een man was gegaan. De alleenstaande moeder van Kamala, die toen twaalf was, en Maya van tien, besloot daarop in 1976 te gaan doceren aan de McGill University in Montreal en onderzoek te gaan doen naar borstkanker in het Jewish General Hospital in die stad.

Shyamala had als kind al veel gereisd. Haar vader was een hooggeplaatste ambtenaar in India, die in Shyamala's jonge jaren posities bekleedde in Chennai, New Delhi, Mumbai en Kolkata. Voor haar was het vermoedelijk de gewoonste zaak van de wereld om, op zoek naar nieuwe kansen, van Californië naar Quebec te verhuizen. Maar voor haar oudste dochter was het een zorgwekkende stap. Kamala herinnert zich in haar autobiografie dat 'de gedachte om in februari, midden in het schooljaar, te vertrekken uit het zonnige Californië en in een buitenlandse stad te gaan wonen waar Frans werd gesproken en waar een pak sneeuw van 3,5 meter dik lag, beangstigend was'.²⁵ Shyamala schreef haar in op Notre-Dame-des-Neige, een lagere school waar Frans werd gesproken, en later op Westmount High School, een van de oudste Engelstalige scholen in Quebec.

Op Westmount nam Kamala deel aan peptalkbijeenkomsten en richtte ze de dansgroep 'Midnight Magic' op en samen met vijf vriendinnen danste ze in zelfgemaakte glitterkostuums op popmuziek uit het begin van de jaren tachtig.²⁶ Daarnaast maakte ze kennis met de harde werkelijkheid.

Wanda Kagan en Kamala Harris waren op de middelbare school in Montreal hartsvriendinnen, maar zoals dat gaat met tiener-vriendschappen verloren ze elkaar na het eindexamen uit het oog. In 2005 kregen ze weer contact met elkaar. Kagan had gezien dat haar vriendin in The Oprah Winfrey Show had gesproken over haar ervaringen als de eerste zwarte vrouw van Californië die het ambt van procureur-generaal bekleedde.

Kagan belde Harris op en de twee voerden een lang gesprek. Ze haalden herinneringen op aan hun gezamenlijke verleden, waaronder de periode waarin Kagan bij Kamala, Maya en Shyamala Harris woonde. Ze ontvluchtte het misbruik dat bij haar thuis plaatsvond.

Tijdens dat gesprek, zei Kagan, vertelde Harris haar dat ze vooral openbaar aanklager was geworden ‘vanwege de dingen die ze met mij had meegemaakt’.²⁷ Ze zei tegen Harris dat het inwonen bij de familie Harris een van de weinige gebeurtenissen in die jaren was waaraan ze goede herinneringen bewaarde. Kagan, die haar verhaal voor het eerst vertelde aan *The New York Times*, herinnerde zich dat de familie Harris gezamenlijk kookte en at. Vaak waren dat Indiase gerechten. Nog nooit had ze zo lekker gegeten. Voor haar was het een bijzondere tijd. Thuis bij de familie Harris was ze niet ‘gewoon iemand die nu even bij ons woonde’. Ze werd beschouwd als een volwaardig lid van het gezin. Shyamala stond erop dat ze psychologische hulp zou zoeken. Dit alles maakte zoveel indruk op Kagan dat ze haar dochter Maya noemde. Het verhaal over die band tussen twee tienermeisjes, dat zich tientallen jaren daarvoor had afgespeeld in Montreal, zou deel uitmaken van de presidents-campagne in 2020.

Uit Harris’ bijdrage aan het schooljaarboek blijkt dat ze hevig verlangde naar een terugkeer naar de Verenigde Staten. Geluk omschrijft ze als ‘internationale telefoongesprekken voeren’, en over haar dierbaarste herinneringen schrijft ze: ‘Californië, Angelo; zomer 1980’. Op de foto in het jaarboek heeft ze een glimlach rond haar mond, en al snel daarna zou ze als eerstejaarsstudente toetreden tot Howard University, een van oorsprong zwarte universiteit in Washington DC. In die jaarboekbijdrage spreekt Harris haar zus bemoedigend toe: ‘Kop op MA YA!’ Maya zou uitgroeien tot de belangrijkste vertrouwenspersoon van Kamala Harris toen ze carrière begon te maken in de politiek. Shyamala’s dochter besluit haar bijdrage met een eerbetoon aan de natuurkracht die de belangrijkste inspiratiebron van haar leven was: ‘Spec. dank aan: mijn moeder.’

Hoofdstuk 2

Dat kleine meisje

Het is onmogelijk Harris te begrijpen zonder iets te weten over de unieke tegenstrijdigheden in de Californische politiek. Californië kent vele smaken. Sommige delen van de staat zijn zo conservatief als de roodste delen van het land. Andere behoren juist tot de meest progressieve delen van Amerika. Om een stempel te drukken op de geschiedenis van de staat, zoals Harris heeft gedaan, moet een politicus weten hoe je tussen al die uitersten moet manoeuvreren. We zullen zien dat ze haar succes grotendeels heeft te danken aan precies dat talent.

Maar vooral is het van belang iets meer te weten over de tegenstrijdige reputatie van Californië als het gaat om rassenkwesties; een reputatie waar Harris mee te maken zou krijgen vanaf de dag waarop ze werd geboren.

De verkiezingen in 1964 vielen op 3 november, twee weken na 20 oktober, de dag waarop Shyamala Gopalan Harris beviel van haar eerste dochter. Als de nieuwe ouders al aandacht hadden voor de verkiezingsuitslagen – ze hadden het veel te druk met hun pasgeboren baby – hadden Shyamala en Donald Harris kunnen zien dat er zich die avond een gedenkwaardige aardverschuiving voltrok. President Lyndon Johnson won met overmacht van senator Barry Goldwater, de Republikeinse kandidaat uit Arizona, wat hem een mandaat verschafte waarmee hij zijn binnenlandse beleid, dat zich concentreerde op zijn Great Society en de burgerrechten, in elk

geval een poosje verder kon uitwerken. Hij kreeg in Californië bijna 60 procent van de stemmen: het was de eerste keer in zestien jaar dat een Democraat Californië had weten te winnen.

Aan de overkant van San Francisco Bay won de dertigjarige zwarte Willie Lewis Brown jr., die campagne voerde als een ‘verantwoord progressief politicus’, de strijd om een zetel in het Californische parlement van een Iers-Amerikaanse die de parlamentszetel al sinds 1940 bezet hield. Eerder dat jaar had Phillip Burton bij een speciale verkiezing al een Congreszetel in de wacht gesleept. Samen met Burtons jongere broer, John Burton, die ook een zetel in het parlement veroverde, werd Brown een van de kernleden van het politieke apparaat van Burton, dat later bekendstond als de *Burton-Brown machine*, en ten slotte simpelweg *Willie Brown’s machine* werd genoemd. Hoe dan ook: die organisatie domineerde de politiek in San Francisco in de decennia die zouden volgen.

Brown, zoon van een huishoudster en een ober, groeide op in Mineola, in de staat Texas, een stadje op zo’n 135 kilometer ten oosten van Dallas met 3600 inwoners waar rassenscheiding en ongelijkheid aan de orde van de dag waren. In 1951, toen hij zeventien was, ontvluchtte hij het door de Jim Crow-wetten beheerste Zuiden en vertrok op zijn versleten schoenen naar San Francisco, met zijn bezittingen in een kartonnen koffer. De enige die hij kende in San Francisco was zijn oom, Rembert (‘Itsie’) Collins, een gokker die zich met luxe omringde – hij droeg zijden pakken en diamantringen – en die Brown wegwijst maakte in de stad waar hij zelf later de scepter zou zwaaien.

Net als Shyamala Gopalan, Donald Harris en zovele anderen was Brown westwaarts getrokken op zoek naar betere kansen. Dat betekende dat hij een opleiding moest volgen. Brown doorliep het San Francisco State College, had een bijbaantje als conciërge en werd meester in de rechten aan het Hastings College of Law van de University of California, dat midden in het Tenderloin District van San Francisco ligt. Zowel toen als nu wonen er in Tenderloin nieuwe Amerikanen en het ongelukkige, mislukte en verslaafde deel

van de bevolking. Brown, die er niet in slaagde een baan te krijgen bij een van de advocatenkantoren in het centrum, vertegenwoordigde cliënten die werden beschuldigd van misdaden die verband hielden met prostitutie en drugs. Dat zou later veranderen, toen hij in de laatste decennia van de twintigste eeuw een van de machtigste politici van Californië werd.¹ Kamala Harris zou dat in de daaropvolgende jaren van dichtbij meemaken. En zijzelf zou leren hoe ze moest omgaan met de verraderlijke politieke tegenstrijdigheden in de staat die haar ouders tot de hunne hadden gekozen.

Op die verkiezingsdag beslisten de kiezers in Californië over de uitkomst van een stemming, Proposition 14, waarin huiseigenaren de ‘volledige beslissingsbevoegdheid’ kregen om hun eigendom wel of niet te verkopen aan wie ze maar wilden, en waarin het de staatsautoriteiten werd verboden aan huiseigenaren op te leggen aan wie ze hun panden wilden verkopen. Het voorstel, gefinancierd door belangenverenigingen van makelaars en flateigenaren, telde niet meer dan 270 woorden. Het doel was simpel, hoewel het niet expliciet werd vermeld: witte huiseigenaren moesten het recht hebben zwarten uit de betere buurten in de voorsteden te weren; een oproep die tientallen jaren later tijdens de presidentscampagne in 2020 weerklonk uit de mond van president Trump.

In de officiële stemfolder die alle geregistreerde stemgerechtigden in Californië ontvingen, legden de voorstanders van Proposition 14 uit wat de bedoeling was: als de overheid huiseigenaren kon opleggen hun eigendom te verhuren of te verkopen aan iedereen die in staat was te betalen, ‘hoe kunnen we het parlement er dan van weerhouden dat het wetten aanneemt waarin het huiseigenaren wordt verboden om af te zien van het sluiten van huur- en koopovereenkomsten op grond van sekse, leeftijd, huwelijkse staat of gebrek aan financiële verantwoordelijkheid?’²

Stanley Mosk, de progressieve procureur-generaal van Californië, vond precies het tegenovergestelde: ‘Het zou racisme legitimeren en uitlokken.’³ In een tijd waarin ons land vorderingen maakt op

het terrein van burgerrechten, wordt voorgesteld om Californië te transformeren tot een tweede Mississippi of Alabama, en een sfeer te creëren waarin geweld en haat gedijen.’

Net als veel andere steden viel Berkeley in twee delen uiteen, als gevolg van *redlining*.^{*} Mensen van kleur konden over het algemeen ten oosten van Grove Street – nu de Martin Luther King Jr. Way – geen huizen huren of kopen. Witte mensen woonden in de met eucalyptussen en eiken begroeide heuvels in het oosten. Het gezin Harris huurde een huis in de Berkeley Flats, het vlakke gebied.

Proposition 14 was een reactie op de Fair Housing Act van Rumford. In die wet, in 1963 getekend door gouverneur Edmund G. ‘Pat’ Brown, werd gegarandeerd dat mensen het recht hadden een huis te huren waar ze dat wilden en de wet verbood discriminatie op de socialewoningmarkt. De wet werd op de laatste avond van de parlementaire zitting aangenomen, nadat conservatieve senatoren de wet hadden afgezwakt door een uitzondering te maken voor eengezinswoningen.

De opsteller van de wet, parlementslid William Byron Rumford, vertegenwoordigde het district dat de Berkeley Flats en West Oakland omvatte, waar de familie Harris woonde. Rumford, een farmaceut die was opgeleid aan de University of California in San Francisco – ook een openbare universiteit – won zijn zetel in 1948 en was de eerste zwarte uit de Bay Area die in het parlement werd gekozen.⁴

Makelaars in onroerend goed beschouwden Californië als het strijdperk voor een landelijke krachtmeting over het open huisvestingsbeleid en ‘hadden het idee dat ze, als ze erin slaagden deze wetgeving in het zogenaamd “progressieve” Californië tegen te houden, een flinke kans hadden dat zoiets in andere delen van het land ook zou lukken’, zei Rumford in een interview.⁵

* Noot van de vertalers: *redlining* is de praktijk waarbij in bepaalde gebieden op grond van racistische overwegingen geen woningen worden verhuurd of verkocht of geen dan wel beperkte diensten worden aangeboden aan bepaalde groepen.

Een spannende strijd werd het niet.

Op de dag dat de inwoners van Californië met een overweldigende meerderheid kozen voor Lyndon Johnson en Willie Brown naar het parlement in Sacramento stuurden, stemden ze in met Proposition 14: 65 tegen 35 procent. Stemgerechtigden in 57 van de 58 county's van de staat, waaronder het progressieve San Francisco, stemden voor het voorstel. In Alameda County, waar de familie Harris woonde, stemde 60 procent van de kiesgerechtigden ermee in.

Proposition 14 zou niet lang standhouden. Het Hooggerechtshof van Californië vernietigde de wet in 1966 en oordeelde dat het een schending vormde van de grondwettelijke eis dat alle burgers gelijke bescherming genieten. Op 29 mei 1967 stemde het Amerikaanse Hooggerechtshof in met het oordeel dat de maatregel het veertiende amendement schond, met de kleinst mogelijke meerderheid: vijf tegen vier.⁶

Rechter van het Hooggerechtshof William O. Douglas schreef op eigen gezag: 'Dit ligt niet zo eenvoudig als bij iemand met een fiets, een auto, een aandeel of zelfs een blokhut die opkomt voor zijn recht die zaken te verkopen aan wie hij wil en alle anderen uitsluit, of dat nu zwarten, Chinezen, Japanners, Russen, katholieken, doopsgezinden of mensen met blauwe ogen zijn.' In plaats daarvan ging het hier om 'een vorm van geraffineerde discriminatie', bedoeld om bepaalde buurten wit te houden.

Douglas citeerde James Madison en schreef: 'En tegen die mensen die beweren dat Proposition 14 de wil van het volk van Californië vertegenwoordigt, kun je eigenlijk alleen maar zeggen: "Daar waar de werkelijke macht van een regering ligt, daar doemt het gevaar van onderdrukking op."'

Met andere woorden: er zijn gegronde redenen waarom de grondwet minderheden beschermt tegen de ongebreidelde macht van de meerderheid.

Tegenstanders van die opvatting deden een beroep op de wil van het volk en hielden vol dat rechtbanken bij zulke zaken achteraf

geen kritiek zouden moeten leveren op de wetgevende macht, of – in het verlengde daarvan – op mensen die hebben deelgenomen aan een verkiezing.

Tientallen jaren later zou de procureur-generaal van Californië, Kamala Harris, een soortgelijk argument gebruiken toen zij pleitte voor het homohuwelijk. Maar lang daarvoor nog zou ze op een veel directere manier aan den lijve ondervinden welke gevolgen een stevige confrontatie over rassenkwesties voor haar had.

Neil V. Sullivan, schoolinspecteur van Berkeley, was de op Harvard opgeleide zoon van een moeder die wist dat een goede opleiding de manier was om weg te komen uit hun Ierse getto in Manchester, in New Hampshire. Daarnaast was hij een prominente voorvechter van gemengd onderwijs.

Namens de regering-Kennedy werkte Sullivan in 1963 aan de heropening van scholen in Prince Edward County in Virginia, nadat voorstanders van rassenscheiding probeerden de wetgeving op gemengde scholen te ontwijken door alle openbare scholen te sluiten. De ouders van witte kinderen stuurden hun kinderen naar speciale privéscholen. Zwarte kinderen hadden geen school. Sullivan had een lastige taak. Dorpsbewoners stortten geregeld afval op de trappen en de veranda van Sullivans huurhuis. Er volgden bommeldingen. Iemand vuurde een kogel af door een van de ramen van zijn huis. Maar hij slaagde erin de scholen weer open te krijgen, en in 1964 bracht de Amerikaanse minister van Justitie Robert F. Kennedy een bezoek aan Sullivan in Prince Edward County, nadat diens broer, president John F. Kennedy, was vermoord.

‘De kinderen waren meteen dol op hem. Het was duidelijk dat zij hem het psychologische duwtje gaven waaraan hij zo’n behoefte had,’ schreef Sullivan later.⁷

In september 1964 kwam Sullivan naar Berkeley, op instigatie van het schoolbestuur. Aanvankelijk leek het een ingewikkelde klus te worden. Leden van het schoolbestuur werden tegengewerkt als ze probeerden gemengde scholen op te zetten, maar ze hielden stand.

Daarmee was Sullivan ervan verzekerd dat hij zijn opdracht kon uitvoeren. In mei 1967 zei Sullivan tegen het schoolbestuur van Berkeley: 'In september is het zover dat deze scholen volledig gemengd zijn. Op die dag kunnen we geschiedenis schrijven.'

Sullivan schreef de herinneringen aan zijn ervaringen in Berkeley op in een boek, *Now Is the Time*, een verwijzing naar de aansporing van Martin Luther King tijdens de Mars op Washington in 1963: 'Dit is het moment om de democratische belofte te verwezenlijken.'

Dr. King, die een vriend van Sullivan was geworden, schreef in het voorwoord van diens boek, dat op 1 september 1967 verscheen: 'Ik ben ervan overtuigd dat onze scholen het voortouw moeten nemen in deze krachtsinspanning, en dat ze daartoe in staat zijn.'⁸ Maar dr. King zou het resultaat van Sullivans inspanningen niet meer meemaken.

In 1968, het jaar van de moorden en de burgeropstand, loste Sullivan zijn belofte in. Met bussen werden zwarte kinderen uit de Berkeley Flats naar de scholen in de heuvels vervoerd, en witte kinderen gingen met bussen naar de Berkeley Flats. Berkeley werd de grootste stad in Amerika waar gemengde scholen bestonden.

'Is het mogelijk dat een middelgrote stad, met het gebruikelijke legertje witte fanaticelingen dat de brievenbussen overspoelt met de ene na de andere hatelijke oproep, een stad die is omringd door steden waar het witte én zwarte racisme de boventoon voert, dat zo'n stad in zijn opzet slaagt? In Berkeley luidt het antwoord onomwonden: JA,' schreef Sullivan.⁹

Kamala Harris zat in 1968 niet in een van die bussen. Daar was ze nog te jong voor. Ook in 1969, het jaar waarin ze naar de kleuterschool ging, zat ze nog niet in de schoolbus. In dat jaar stuurden haar ouders haar naar een Montessorischool in Berkeley.

Maar in het najaar van 1970 stapte dat kleine meisje wel degelijk in de bus, op weg naar de eerste klas van basisschool Thousand Oaks, vanaf haar huis een rit van bijna 4 kilometer.¹⁰ Voordat er gemengde scholen bestonden, was 11 procent van de leerlingen van

Thousand Oaks zwart. In 1970 was dat opgelopen tot meer dan 40 procent.

‘Of we volwassenen kunnen veranderen, is de vraag. Maar kinderen kunnen we wel degelijk veranderen. Onze kinderen zullen opgroeien in een omgeving waar rechtvaardigheid deel uitmaakt van hun levenspatroon en we hopen dat ze rechtvaardigheid zullen uitdragen,’ schreef Sullivan.¹¹ Sullivans opvattingen waren bewonderenswaardig en ambitieus, maar zeker niet eenvoudig te verwezenlijken.

Een halve eeuw later, toen de strijd om het presidentschap op zijn hoogtepunt was, was Harris vastbesloten de Amerikanen mee te nemen naar dat moment in de geschiedenis. Op het grote podium van het Adrienne Arsht Center for the Performing Arts in Miami, in Florida, was de Amerikaanse senator Kamala Harris, de openbaar aanklager die politicus was geworden en die de dochter was van een moeder uit India en een vader uit Jamaica, niet van plan zich de mond te laten snoeren.

‘Ik wil het graag hebben over het onderwerp ras,’ zei Harris, toen in haar eerste termijn als senator van Californië, en met die opmerking maakte ze een einde aan een discussie in het eerste Democratische voorverkiezingsdebat dat inmiddels een uur aan de gang was in de strijd die zou bepalen wie de kans zou krijgen president Donald J. Trump uit het zadel te lichten.¹²

Een van de gespreksleiders, Rachel Maddow van de Amerikaanse nieuwszender MSNBC, zei dat ze niet langer dan 30 seconden de tijd kreeg. Harris glimlachte en zette zich schrap. Wat zij die 27ste juni 2019 van plan was, zou iets langer gaan duren dan dertig seconden.

Ze wendde zich tot Joe Biden, de voormalige vicepresident en favoriete kandidaat. Hij was tweeëntwintig jaar ouder dan zij, iemand van een andere generatie. Harris begon rustig. Ze geloofde niet dat hij een racist was, zei ze, waarmee ze min of meer suggereerde dat hij dat wel zou kunnen zijn. Daarna ging ze recht op haar doel af. In het verleden had Biden bijna romantisch geklonken over zijn

dagen in de Senaat, toen de politiek nog beschaafd was en hij, een progressieve politicus uit Delaware, samenwerkte met senator James O. Eastland uit Mississippi en Herman E. Talmadge uit Georgia, oudgediende Democraten die beiden voorstanders van het segregatiebeleid waren. Met de wetgeving waaraan zij werkten, wilden ze het busvervoer verhinderen dat zou leiden tot gemengde scholen. Harris noemde dat ‘pijnlijk’.

‘En weet u, er was een klein meisje in Californië dat in de tweede schoolklas zat die ervoor moest zorgen dat haar openbare scholen gemengde scholen werden, en ze werd elke dag met de bus naar school gebracht. En dat kleine meisje, dat was ik,’ zei Harris in wat zou uitgroeien tot het centrale thema van het debat.

In de daaropvolgende dagen werd er tussen Harris’ aanhangers en critici verhit gedebatteerd over de kwestie of de georkestreerde aanval in politieke zin slim was of juist onder de gordel, of het een botte uithaal was of een noodzakelijke doorbraak voor een kandidaat die aansluiting zocht bij de Democratische topkandidaten die wilden meedoen aan de strijd om het Amerikaanse presidentschap. Het minste dat je kon zeggen was dat Kamala Harris haar bewering dat zij de belichaming was van het multiculturele Amerika had waargemaakt, en dat ze direct had geprofiteerd van een zwaarbevochten beleid dat door de voorstanders van segregatie met alle macht was bestreden. Terwijl ze vergenoegd aan de zijlijn stond toe te kijken, verhulde dit politieke incident de context van het tijdperk waarin ze was geboren.

Dat moment was bedoeld om Harris in één klap tot een van de favorieten te bombarderen, haar een stevige positie in de achterban van de Democratische partij te verlenen – vooral onder de zwarte kiezers – en om Biden, de grote favoriet, pootje te lichten. En het had eventjes effect. Harris’ campagneteam greep het moment aan en plaatste op Twitter een foto van Harris als klein meisje, met strikken in haar vlechten en een ernstige, vastbesloten blik op haar gezicht. Het team van Biden werd in de verdediging gedwongen. Harris’ campagneteam pakte door en verkocht T-shirts met de foto

van het meisje met de vlechten en de tekst: DAT KLEINE MEISJE, DAT WAS IK.¹³ Verkoopprijs: 29,99 tot 32,99 dollar.

Harris begon aan de strijd om het presidentschap in de volle overtuiging om die te winnen. Om dat voor elkaar te krijgen, moest ze de favoriet verslaan. Dat dit niet is gelukt, is te wijten aan de fouten die ze zelf maakte, en aan factoren die buiten haar macht lagen. Maar hoewel haar campagne haperde en volledig tot stilstand kwam nog voordat de eerste stemmen waren uitgebracht, maakte Harris veel indruk. Ze heeft iets waardoor ze je eigenlijk altijd wel weet te raken.

Zo zit Kamala Harris in elkaar.